

Araştırma Makalesi

COVID-19 SALGIN HASTALIĞI NEDENİYLE ALINAN TEDBİRLERİN ÇEKİN İBRAZ SÜRELERİNE ETKİSİ

Asuman YILMAZ*

ORCID: 0000-0003-3415-2566

ÖZET

Çin'de 2019 yılı sonlarında ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan yeni tip koronavirüsün (COVID-19) neden olduğu salgın hastalık, çok sayıda ülkede olduğu gibi ülkemizde de sosyal ve ekonomik hayatı olumsuz yönde etkilemiştir. Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi ilân edilen bu hastalığın önlenmesi ve etkilerinin azaltılması amacıyla, gerek dünyada gerekse ülkemizde çeşitli tedbirler alınmakta, hukukî düzenlemeler yapılmaktadır.

Bu çalışmada, COVID-19 salgın hastalığıyla mücadele amacıyla ülkemizde alınan tedbirlerin, yapılan hukukî düzenlemelerin çekteki ibraz sürelerine etkisi üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen düzenleme, çekte ibraz süreleri ve ibraz sürelerinin hukukî niteliği, 7226 Sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile öngörülen düzenlemenin çekin ibraz sürelerine etkisi, COVID-19 salgın hastalığı nedeniyle alınan tedbirlerin Türk Ticaret Kanunu'nun 811. maddesi açısından değerlendirilmesi.

Research Article

THE EFFECT OF THE REMEDIES TAKEN AS A RESULT OF COVID-19 PANDEMIC ON THE PRESENTATION OF THE CHEQUE

ABSTRACT

The epidemic disease caused by the new type of coronavirus (COVID-19), which emerged in China in late 2019 and influenced the whole world, adversely affected social and economic life in our country as well as in many other countries. COVID-19 has been declared as a pandemic by the World Health Organization, therefore various measures are taken and legal regulations are made both in the world and in our country in order to prevent and reduce the effects of this disease.

In this study, we will examine the effect of the legal regulations and measures taken in our country to combat COVID-19 epidemic disease about the periods of representment in cheque.

Keywords: The regulation brought by the provisional article 1 of the Law No. 7226, on the periods of representment in cheque and legal nature of periods of representment, the effect of the regulation stated in the provisional article 1 of the Law No. 7226 on the periods of representment in cheque, evaluation of measures taken due to COVID-19 epidemic disease in terms of article 811 of the Turkish Commercial Code.

* Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi,
E-posta: ayilmaz@ticaret.edu.tr Geliş Tarihi / Received: 15.06.2020 – Kabul Tarihi / Accepted :
26.06.2020

I. GİRİŞ

COVID-19 salgın hastalığının yayılmasını önlemek ve etkilerini azaltmak amacıyla tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de çeşitli tedbirler alınmış, hukukî düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda öngörülen düzenlemelerden bir kısmı, 25.03.2020 tarih ve 7226 sayılı “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*”da yer almaktadır. 26.03.2020 tarihli ve 31080 Mükerrer sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Kanun, yayımı tarihinde yürürlüğe girmiştir.

7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile COVID-19 salgın hastalığı nedeniyle yargı alanında hak kayıplarının yaşanmaması için bazı süreler durdurulmuştur. Kanun’un yürürlüğe girmesi ile birlikte, söz konusu hükmün çekte ibraz sürelerini durdurup durdurmadığı tartışması gündeme gelmiştir. Bu çalışmada, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile öngörülen düzenlemenin ve genel olarak ülkemizde COVID-19 salgın hastalığıyla mücadele amacıyla alınan tedbirlerin çekin ibraz sürelerine etkisi ele alınıp incelenecektir.

II. COVID-19 SALGIN HASTALIĞI NEDENİYLE ALINAN TEDBİRLERİN ÇEKİN İBRAZ SÜRELERİNE ETKİSİ

1. Genel Olarak

COVID-19 salgın hastalığı nedeniyle yargı alanında hak kayıplarının yaşanmaması için, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile bazı süreler durdurulmuştur. Söz konusu hüküm aşağıdaki düzenlemeyi içermektedir:

“(1) Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla;

a) Dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idari başvuru süreleri de dâhil olmak üzere bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler; 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler 13/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

b) 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu ile takip hukukuna ilişkin diğer kanunlarda belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim veya icra ve iflas daireleri tarafından tayin edilen süreler; nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere tüm icra ve iflas takipleri, taraf ve takip işlemleri, yeni icra ve iflas takip taleplerinin alınması, ihtiyati haciz kararlarının icra ve infazına ilişkin işlemler 22/3/2020 (bu tarih dâhil) tarihinden,

itibaren 30/4/2020 (bu tarih dâhil) tarihine kadar durur. Bu süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlar. Durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılır. Salgının devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilir ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilir. Bu kararlar Resmî Gazete 'de yayımlanır.”

Buna göre;

(1) 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile usul hükmü içeren diğer kanunlarda taraflar bakımından belirlenen süreler, bu kapsamda hâkim tarafından tayin edilen süreler ile arabuluculuk ve uzlaştırma kurumlarındaki süreler, dava açma, icra takibi başlatma, başvuru, şikâyet, itiraz, ihtar, bildirim, ibraz ve zamanaşımı süreleri, hak düşürücü süreler ve zorunlu idarî başvuru süreleri de dâhil olmak üzere, bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler “13 Mart 2020 (bu tarih dâhil)” tarihinden itibaren,

(2) 2004 sayılı İcra ve İflâs Kanunu ile takip hukukuna ilişkin diğer kanunlarda belirlenen süreler ve bu kapsamda hâkim veya icra ve iflâs daireleri tarafından tayin edilen süreler; *nafaka alacaklarına ilişkin icra takipleri hariç olmak üzere*, tüm icra ve iflâs takipleri, taraf ve takip işlemleri, yeni icra ve iflâs takip taleplerinin alınması, ihtiyatî haciz kararlarının icra ve infazına ilişkin işlemler “22 Mart 2020 (bu tarih dâhil)” tarihinden itibaren “30 Nisan 2020 (bu tarih dahil)” tarihine kadar durdurulmuştur.

Anılan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden itibaren işlemeye başlayacaktır. Madde metninde de açıkça ifade edildiği gibi, durma süresinin başladığı tarih itibarıyla, bitimine on beş gün ve daha az kalmış olan süreler, durma süresinin sona erdiği günü takip eden günden başlamak üzere on beş gün uzamış sayılacaktır. Ayrıca, salgının devam etmesi durumunda, Cumhurbaşkanı'na durma süresini altı ayı geçmemek üzere bir kez uzatabilme ve bu döneme ilişkin kapsamı daraltabilme yetkisi verilmiştir.

30 Nisan 2020 tarihi itibarıyla ülke genelinde COVID-19 salgın hastalığının etkilerinin devam etmesi nedeniyle, 30 Nisan 2020 tarihli ve 31114 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 2480 sayılı *Yargı Alanındaki Hak Kayıplarının Önlenmesi Amacıyla Getirilen Durma Süresinin Uzatılmasına Dair Cumhurbaşkanı Kararı* ile 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin 1. fıkrasında öngörülen duruma süresi uzatılmıştır.

2480 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı'nın 1. maddesi uyarınca, 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nda öngörülen zorunlu idarî başvuru yoluna ilişkin süreler hariç olmak üzere, 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin 1. fıkrasıyla 30 Nisan 2020 tarihine kadar uzatılmış olan süreler, “1 Mayıs 2020 (bu tarih dâhil)” tarihinden itibaren “15

Haziran 2020 (bu tarih dâhil)” tarihine kadar uzatılmıştır. Söz konusu düzenlemede ayrıca, salgın hastalığın yayılma tehlikesinin 15 Haziran 2020 tarihinden önce ortadan kalkması hâlinde, Cumhurbaşkanı’nın bu durma süresini yeniden değerlendireceği hükme bağlanmıştır.

2. 7226 Sayılı Kanun’un Geçici 1. Maddesinin Çek Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

a. Genel Olarak

Çek ülkemizde ticarî hayatta oldukça yaygın kullanılan bir kambiyo senedir. 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile getirilen düzenlemenin çekte ibraz sürelerini durdurup durdurmadığı hususu, anılan sebeple büyük önem taşımaktadır. Çalışmanın devamında, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi ile getirilen düzenlemenin çekte ibraz sürelerini durdurup durdurmadığı ve COVID-19 salgın hastalığıyla mücadele kapsamında alınan önlemler nedeniyle süresi içerisinde çeki bankaya ibraz edemeyen hamilin durumu hakkındaki değerlendirmelere yer verilecektir.

b. Çekte İbraz Süreleri ve İbraz Sürelerinin Hukukî Niteliği

Türk Ticaret Kanunu (TTK) sisteminde bir kredi aracı değil, bir ödeme aracı olarak düzenlenen çekte, poliçe ve bononun aksine vade yoktur; ibraz süreleri söz konusudur. TTK m. 795, f. 1 uyarınca, çek görüldüğünde ödenir. Çekte yazılı vade kaydı veya vadeye işaret eden diğer kayıtlar yazılmamış sayılır.

Çekin ibrazı, ödenmesi talebiyle çekin muhatap bankaya veya takas odasına sunulması işlemidir¹. Çek kanunen aranılacak bir borcu içerir. Bu sebeple, çekten kaynaklanan alacağın tahsil edilebilmesi için, söz konusu senedin Türk Ticaret Kanunu’nda öngörülen ibraz süreleri içerisinde, hamil veya onun yetkili temsilcisi tarafından ödeme talebi ile muhatap bankaya ya da TTK m. 798 uyarınca, takas odasına ibraz edilmesi gerekir.

Çekte ibraz süreleri TTK’nun 796. maddesinde düzenlenmiştir. Anılan norm aşağıdaki hükmü içermektedir:

“(1) Bir çek, düzenlendiği yerde ödenecekse on gün; düzenlendiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.

(2) Ödeneceği ülkeden başka bir ülkede düzenlenen çek, düzenlenme yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir. Bu bakımdan, bir Avrupa ülkesinde düzenlenip de Akdenize sahili bulunan bir ülkede ödenecek olan ve aynı şekilde Akdenize sahili olan bir ülkede

¹ Aynı doğrultuda bkz. Poroy, R./Tekinalp, Ü.: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul 2019, s. 321.

düzenlenip bir Avrupa ülkesinde ödenmesi gereken çekler aynı kıtada düzenlenmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

(3) Birinci ve ikini fıkralarda yazılı süreler, çekte yazılı olan düzenlenme tarihinin ertesi günü başlar.”

Buna göre, TTK m. 796 düzenlemesiyle çek için *on gün, bir ay ve üç aylık* ibraz süreleri öngörülmüştür. İbraz süreleri, çek üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihi esas alınarak hesaplanır ve düzenlenme tarihinin ertesi günü işlemeye başlar (TTK m. 796, f. 3, 817).

TTK m. 796 hükmüyle çek için belirlenen ibraz süreleri, hukukî niteliği itibarıyla hak düşürücü sürelerdir. Anılan sebeple, bu sürelerin geçirilmiş olduğu hususu bir uyuşmazlık sırasında her zaman ileri sürülebileceği gibi, hâkim veya icra müdürü tarafından da resen dikkate alınacaktır. Ayrıca, söz konusu süreler hak düşürücü süre niteliğini haiz olduklarından, sözleşmeyle uzatılıp kısaltılmaları olanaklı değildir².

Yukarıda da ifade edildiği üzere, bir ödeme aracı olan çekin görüldüğünde ödenmesi gerekir. Bu nedenle, çekte vadeye izin verilmemiştir (TTK m. 795, f. 1). Ancak, ülkemiz uygulamasında uzun yıllardır çek bir ödeme aracı olarak değil, düzenlenme tarihi ileri bir tarih olarak belirtilmek suretiyle, bir kredi aracı olarak kullanılmaktadır. Halk arasında “*vadeli çek*” olarak adlandırılan “*ileri düzenlenme tarihli çek*” uygulaması, piyasanın ihtiyaçları dikkate alınarak zamanla kanun koyucu tarafından da benimsenmiş ve buna uygun hukukî düzenlemeler yapılmıştır³. Bu kapsamda, 5941 sayılı Çek Kanunu’nun geçici 3. maddesinin 5. fıkrası ile “*31 Aralık 2020 tarihin kadar*” üzerinde yazılı düzenlenme tarihinden önce çekin ödenmek için

² *Baumbach, A./Hefermehl, W./Casper, M.: Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen mit Nebengesetzen und einer Einführung in das Wertpapierrecht, 23. Aufl., München 2008, Art. 29 ScheckG Rn. 4; Bülow, P.: Heidelberger Kommentar zum Wechselgesetz/Scheckgesetz und zu den Allgemeinen Geschäftsbedingungen, 4. Aufl., Heidelberg 2004, Art. 29 ScheckG Rn. 5; Basler Komm OR II/Hippele: Basler Kommentar zum schweizerischen Privatrecht, Obligationenrecht II: Art. 530-1186 OR, 4. Aufl., Basel 2012, Art. 1116 N. 2; Handkommentar zum Schweizer Privatrecht/Kuhn: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht, 3. Aufl., Zürich 2016, Art. 1116 N. 5; Meier-Hayoz, A./Von der Crone, H. C.: Wertpapierrecht, 2. Aufl., Bern 2000, § 17 N. 54; Poroy/Tekinalp, s. 322; Öztan, F.: Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997, s. 1174 vd.; Kendigelen, A.: Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2019, s. 289 vd.; Kendigelen, A./Kırca, İ.: Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Basıdan 2. Tıpkı Bası, İstanbul 2020, s. 310; Ülgen, H./Helvacı, M./Kaya, A./Nomer Ertan, N. F.: Kıymetli Evrak Hukuku, 12. Bası, İstanbul 2019, s. 323.*

³ *İleri düzenlenme tarihli çek uygulaması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy/Tekinalp, s. 370 vd.; Kendigelen, s. 262 vd.; Kendigelen/Kırca, s. 302 vd.; Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan, Kıymetli Evrak Hukuku, s. 319 vd.; Bozer, A./Göle, C.: Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Ankara 2018, s. 323 vd.*

muhatap bankaya ibrazının geçersiz olduğu hükme bağlanmıştır⁴. Belirtilen nedenle, 31 Aralık 2020 tarihine kadar, çekin *üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihinden itibaren* TTK m. 796’da öngörülen ibraz süresi içerisinde muhatap bankaya veya TTK m. 798 uyarınca takas odasına ödeme talebi ile ibraz edilmesi gerekir.

c. 7226 Sayılı Kanun’un Geçici 1. Maddesi İle Öngörülen Düzenlemenin Çekin İbraz Sürelerine Etkisi

Öğretide ileri sürülen bir görüşe göre⁵, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin lafzı ve amacı, çekteki ibraz sürelerinin de düzenleme kapsamında olduğunu ortaya koymaktadır. Bizatihi maddede “*hak düşürücü*” sürelerden bahsedilmesi, ibraz süresinin zamanaşımı süreleri ile birlikte anılmış olması, “*bir hakkın doğumu, kullanımı veya sona ermesine ilişkin tüm süreler*”in zikredilmiş olması, bu sonucu doğrulamaktadır. Yazar’a göre, düzenlemenin hemen başında “*Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla*” ifadesinin kullanılması da sonucu değiştirmeyecektir. Çünkü, maddede yalnızca usul hukuku ile ilgili süreler düzenlenmemekte, hüküm yargısal uygulamayı aşan, maddi hukukta karşılığı olan süreleri de kapsamına almaktadır.

Öncelikle belirtmek gerekir ki; COVID-19 salgın hastalığıyla mücadele kapsamında getirilen 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesi, oldukça geniş ve muğlak bir şekilde ifade edilmiştir. Zaman baskısı altında, aceleyle kaleme alındığı anlaşılan hükmün, yalnızca yargılamaya ilişkin süreleri mi düzenlediği; yoksa kapsamının daha geniş mi olduğu ilk bakışta net olarak tespit edilememektedir.

Buna karşın, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin *amacının*, çekteki ibraz sürelerinin de düzenleme kapsamında olduğunu ortaya koyduğuna ilişkin görüşe katılmak mümkün değildir. Çünkü, hükmün hemen ilk cümlesinde düzenlemenin, “*Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla*” öngörüldüğü açıkça belirtilmiştir. Dolayısıyla, 7226 sayılı Kanun’un geçici 1. maddesinin amacı, salgın hastalık nedeniyle sağlıklı bir şekilde çalışma olanağına sahip olmayan yargı organlarına başvuru yoğunluğunun azaltılmasıdır. Nitekim, madde metninde de yalnızca yargılama hukukuna ilişkin hukukî düzenlemelerden bahsedilmektedir⁶. Bu nedenle,

⁴ Oysa, çekin ödenmek üzere muhatap bankaya ibrazı bir hukukî işlem değil, hukukî eylemdir. Bu sebeple, geçersizliği söz konusu olamaz. Dolayısıyla, Çek Kanunu’nun geçici 3. maddesinin 5. fıkrasının, “*31 Aralık 2020 tarihin kadar, üzerinde yazılı olan düzenlenme tarihinden önce çekin ödenmek için muhatap bankaya ibrazı, usulüne uygun bir ibrazın hukukî sonuçlarını doğurmaz*” şeklinde anlaşılması gerekir.

⁵ Bkz. Paslı, A.: COVID-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Sürerken Çek İbrazı Mümkün Müdür? (www.ticaretkanunu.net) (Erişim tarihi: 05.06.2020).

⁶ Aynı doğrultuda bkz. Aydın, A.: COVID-19 Salgını ve 7226 Sayılı Kanununun Geçici 1. Maddesi Çekten Kaynaklanan Hukukî Sorumluluğun Şartlarını Değiştirmiş midir?, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

hükümün yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla uyumlu olarak, *dar yorumlanması* gerekir.

Oysa, çekin ödenmek üzere ibrazı ve ödenmeme durumunun tespiti için yargı yoluna başvuru gerekli değildir. Yukarıda da belirtildiği gibi, çek ödenmek üzere muhatap bankaya veya takas odasına ibraz edilir. TTK m. 808 uyarınca hamil, süresi içerisinde ibraz edilen çekin ödenmemiş olduğunu;

- (1) noter tarafından düzenlenen ödememe protestosu ile,
- (2) muhatap bankanın çek bedelinin ödenmediğine ilişkin yazılı beyanıyla veya
- (3) takas odasının çek bedelinin ödenmediğine ilişkin yazılı beyanı ile tespit ettirebilir.

Yargı yoluna başvuru, çekin TTK m. 796 hükmüyle belirlenen ibraz süresi içerisinde usulüne uygun olarak ibraz edilmesine rağmen, çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmemesi ve ödenmeme durumunun tespit edilmesi hâlinde söz konusu olacaktır. Dolayısıyla, ancak bu aşamaya yönelik olarak kanunda öngörülen süreler için (örneğin, TTK m. 814'te düzenlenen zamanaşımı süresi) 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi uygulanacaktır⁷.

Ayrıca, geçici 1. maddede "*hak düşürücü sürelerden*" bahsedilmesinden ve ibraz süresinin zamanaşımı süreleri ile birlikte anılmış olmasından hareketle de, çekteki ibraz sürelerinin bu hükümün kapsamına dâhil olduğu sonucuna varılamaz. Çünkü, madde metninde bahsedilen "*hak düşürücü süreler*", yukarıda da ifade edildiği üzere, yargılama hukukuna ilişkin hak düşürücü sürelerdir⁸. Bu bağlamda TTK m. 34, f. 1 düzenlemesi örnek olarak verilebilir. Anılan norm uyarınca, ilgililer, tescil, değişiklik veya silinme istemleriyle ilgili olarak sicil müdürlüğünce verilecek kararlara karşı tebliğlerinden itibaren sekiz gün içerisinde, sicilin bulunduğu yerde ticarî davalara bakmakla görevli asliye ticaret mahkemesine dilekçe ile itiraz edebilirler. Düzenlemede yer alan sekiz günlük süre, hukukî niteliği itibarıyla hak düşürücü süredir⁹ ve yargılamaya ilişkin olduğundan 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin uygulanma alanı kapsamına girer.

Son olarak şu hususun da belirtilmesi gerekmektedir: 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin, yargılamaya ilişkin süreler dışındaki süreleri de kapsayacak şekilde geniş yorumlanması, uygulamada ticarî ilişkilerin gerektirdiği hız ve güven ihtiyacı ile bağdaşmayan sonuçların ortaya çıkmasına neden olacaktır. Şöyle ki; hükümde "*bildirim*" ve "*itiraz*" ibarelerine de yer verildiğinden, örneğin TTK m. 23 düzenlemesinde ticarî ilişkilerin gerektirdiği hız ve güven ihtiyacı nedeniyle tacirler arasındaki ticarî satışlarda iki ve sekiz gün olarak belirlenen ayıp bildirim

⁷ Aynı yönde bkz. *Aydın*, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

⁸ Aynı doğrultuda bkz. *Aydın*, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

⁹ Yargıtay 11. Hukuk Dairesi'nin bu yönde verdiği kararlara örnek olarak bkz. 21.06.2017 tarih ve E. 2015/15186, K. 2017/3974 sayılı karar (www.kazanci.com); 20.06.2019 tarih ve E. 2017/4748, K. 2019/4678 sayılı karar (www.kazanci.com).

sürelerinin¹⁰ öngörülme amaçlarıyla hiç bağdaşmayacak bir şekilde uzaması söz konusu olacaktır. Aynı şekilde, TTK'nun 21. maddesinin 2. fıkrasında faturaya itiraz için öngörülen sekiz günlük süre, oldukça uzun bir itiraz süresine dönüşecektir¹¹.

Yukarıda açıklanan sebeplerle, 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen düzenlemenin yalnızca yargılamaya ilişkin süreleri kapsayacak şekilde *dar yorumlanması* gerektiği ve çekte ibraz sürelerini durdurmadığı sonucuna varılmıştır.

3. COVID-19 Salgın Hastalığı Nedeniyle Alınan Tedbirlerin TTK m. 811 Hükümü Açısından Değerlendirilmesi

a. Genel Olarak

Daha önce de ifade edildiği üzere, çekin TTK m. 796 hükmüyle belirlenen ibraz süresi içerisinde usulüne uygun olarak ibraz edilmesi ve usulüne uygun ibrazla rağmen çek bedelinin kısmen veya tamamen ödenmemesi hâlinde, ödenmeme durumunun TTK m. 808 düzenlemesiyle belirlenen şekilde tespit edilmesi gerekir. TTK'nun 809. maddesinin 1. fıkrasına göre, ödenmeme durumunun tespiti kural olarak ibraz süreleri içerisinde yapılmalıdır. Ancak, ödenmek için ibrazın TTK m. 796'da öngörülen sürelerin son gününde gerçekleşmesi hâlinde, ödenmeme durumuna yönelik tespit, ibrazı izleyen ilk iş günü içerisinde de yapılabilir (TTK m. 809, f. 2).

7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile getirilen düzenlemenin çekte ibraz sürelerini durdurmadığı görüşü kabul edildiğinde, COVID-19 salgın hastalığı dolayısıyla alınan tedbirler nedeniyle çeklerini ödenmek üzere ibraz edemeyen hamillerin durumlarının da incelenmesi gereklidir. Anılan hâlde, TTK'nun "*Mücbir sebepler*" kenar başlıklı 811. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 811. maddesi aşağıdaki düzenlemeyi içermektedir:

“(1) Kanunen belirli olan süreler içinde çekin ibrazı veya protesto edilmesi veya buna denk bir belirlemenin yapılması, bir devletin mevzuatı veya herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel nedeniyle gerçekleştirilememişse, bu işlemler için belirli olan süreler uzar.

(2) Hamil, mücbir sebebi gecikmeksizin kendi cirantasına ihbar etmeye ve bu ihbarı çeke veya alonja kaydedip, bunun altına, yerini ve tarihini yazarak imzalamakla zorunludur. 723' üncü madde hükümleri burada da uygulanır.

¹⁰ TTK'nun 23. maddesinde iki ve sekiz gün olarak belirlenen ayıp bildirim süreleri, hukuki nitelikleri itibarıyla hak düşürücü sürelerdir. Bkz. Ülgen, H./Helvacı, M./Kaya, A./Nomer Ertan, N. F.: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2019, s. 306.

¹¹ Aynı doğrultuda bkz. *Aydın*, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

(3) *Mücbir sebebin ortadan kalkmasından sonra hamil, çeki gecikmeksizin ödeme amacıyla ibraz etmek ve gereğinde protesto veya buna eş değerde bir belirlemeyi yaptırmak zorundadır.*

(4) *Mücbir sebep, ibraz süresinin bitiminden önce olmak şartıyla, hamilin bu sebebi kendinden önce gelen borçluya ihbar ettiği günden itibaren onbeş günden fazla devam ederse, çekin ibrazına ve protesto çekilmesine veya buna eş değerde bir belirlemeye gerek kalmaksızın başvurma hakkı kullanılabilir.*

(5) *Hamilin veya çeki ibraz etmekle, protesto çekmekle ya da aynı nitelikte bir belirlemeyi yaptırmakla görevlendirdiği kişinin, sadece kendileriyle ilgili olgular mücbir sebep sayılmaz.”*

Bu hükme göre, çekin ödenmek için ibrazı ve ödenmeme durumunun tespiti *bir devletin mevzuatı veya herhangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel* nedeniyle kanunda belirlenen süreler içerisinde gerçekleştirilemediği takdirde, söz konusu işlemler için öngörülen süreler aşılması güç engelin devam ettiği süre kadar uzayacaktır. Ancak, ibraz süresi içerisinde gerçekleşen mücbir sebep, on beş günden fazla devam ederse, çekin ödenmek üzere ibrazına ve ödenmeme durumunun tespitine gerek olmaksızın hamil başvurma hakkını kullanılabilir.

Madde metninde, “*mücbir sebep*” kavramı tanımlanmamış, bir örnek verilerek kavramın anlamı açıklanmaya çalışılmıştır. Verilen örnek, “*bir devletin mevzuatı*”dır. Moratoryum ilanı, savaş veya olağanüstü hâl nedeniyle kanunî sürelerin uzatılması, bu kapsamda değerlendirilebilecek durumlardır¹². Ayrıca, düzenlemede hamilin veya çeki ödenmek üzere ibraz etmekle ya da ödenmeme durumunu tespit ettirmekle görevlendirdiği kişinin, sadece kendileriyle ilgili olguların mücbir sebep sayılmayacağı hükme bağlanmıştır (TTK m. 811, f. 5).

TTK'nun 811. maddesinde mücbir sebep kavramı tanımlanmadığından, kavramın anlamının belirlenmesi için genel ilkelere başvurulması gerekmektedir. Özel hukuk alanında mücbir sebep genel olarak, *kişinin kontrol alanı dışında meydana gelen, genel bir davranış normunun veya borcun ihlâline mutlak ve kaçınılmaz bir şekilde yol açan, öngörülmesi ve karşı konulması mümkün olmayan olağanüstü bir olay*”

¹² *Baumbach/Hefermehl/Casper*, Art. 54 WG Rn. 1; *Bülow*, Art. 54 WG Rn. 1; *Basler Komm OR II/Bauer*, Art. 1051 N. 2; *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht/Kuhn*, Art. 1051 N. 2; *Özian*, s. 739.

olarak tanımlanmaktadır¹³. Buna göre, bir olayın mücbir olarak nitelendirilebilmesi için genel olarak üç unsuru içermesi gerekir¹⁴:

- (1) Olay, deprem veya savaş hâli gibi, mücbir sebebe dayanan kişinin kontrol alanı dışındaki bir kaynaktan doğmuş olmalıdır (*haricilik unsuru*).
- (2) Olayın kendisi önceden öngörülebilir olsa dâhi, sonuçları öngörülemez olmalıdır (*öngörülmezlik unsuru*).
- (3) Alınan tüm önlemlere, gösterilen tüm özen ve çabaya rağmen, mücbir sebep olduğu ileri sürülen olayın doğurduğu sonuçlar karşı konulamaz, önlenemez nitelikte olmalıdır (*kaçınılmazlık unsuru*).

TTK m. 811 hükmünün uygulanabilmesi için, çekin ödenmek için ibrazı ve ödenmeme durumunun tespitinin, *mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel* nedeniyle kanunda belirlenen süreler içerisinde gerçekleştirilememiş olması gerekir. Engelin TTK m. 811 anlamında mücbir sebep teşkil etmesi, objektif nitelikte olmasına bağlıdır. Bir engel, teknik ve bilimin mevcut durumuna göre alınan tüm önlemlere, gösterilen tüm özen, dikkat ve çabaya rağmen, önceden öngörülemez ve önlenemez nitelikte ise, objektif karakterde olduğu kabul edilmektedir¹⁵. Dolayısıyla, çekin ödenmek üzere ibrazı ve ödenmeme durumunun tespiti böyle bir engel sebebiyle kanunda belirlenen süreler içerisinde gerçekleştirilememişse, TTK'nun 811. maddesinin uygulanması söz konusu olacaktır.

Deprem, su baskını gibi doğal afetler¹⁶, savaş, olağanüstü hâl, salgın hastalık, sokağa çıkma yasağı, genel grev gibi olaylar¹⁷ bu kapsamda örnek olarak verilebilir¹⁸. Ancak, örnek olarak belirtilen bu ve benzeri durumların salt varlığı, mücbir sebep

¹³ MünchKomm BGB/*Grothe*: Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Band 1: Allgemeiner Teil §§ 1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG, 8. Aufl., München 2018, § 206 Rn. 4; *Filthaut, W./Piontek, S./Kayser, A.*: Kommentar zum Haftpflichtgesetz und zu den konkurrierenden Vorschriften anderer Haftungsgesetze, 10. Aufl., München 2019, § 1 Rn. 158; *Eren, F.*: Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018, s. 582; *Oğuzman, M. K./Öz, M. T.*: Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 17. Bası, İstanbul 2019, s. 431.

¹⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Eren*, s. 583 vd.

¹⁵ MünchKomm BGB/*Grothe*, § 206 Rn. 4; *Filthaut/Piontek/Kayser*, § 1 Rn. 158; *Baumbach/Hefermehl/Casper*, Art. 54 WG Rn. 1; *Bülow*, Art. 54 WG Rn. 1; *Öztaş*, s. 739.

¹⁶ Yargıtay 10. Ceza Dairesi'nin depremim mücbir sebep sayılacağı yönünde verdiği kararlara örnek olarak bkz. 16.06.2003 tarih ve E. 2003/24700, K. 2003/15796 sayılı karar (www.kazanci.com); 02.04.2002 tarih ve E. 2001/28106, K. 2002/14892 sayılı karar (www.kazanci.com).

¹⁷ Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1981 yılında verdiği bir kararında, mahkeme kararı ile senedin ibrazının engellenmesini mücbir sebep kabul etmiştir. Bkz. Yargıtay HGK'nun 18.11.1981 tarih ve E. 1979/11-165, K. 1981/739 sayılı kararı (www.kazanci.com). Yargıtay 12. Hukuk Dairesi ise, çekin tereke hâkimliğince muhafaza altına alınmış olmasını mücbir sebep olarak nitelendirmiştir. Bkz. Yargıtay 12. Hukuk Dairesi'nin 23.02.2007 tarih ve E. 2007/70, K. 2007/3123 sayılı kararı (www.kazanci.com).

¹⁸ Aynı doğrultuda bkz. *Baumbach/Hefermehl/Casper*, Art. 54 WG Rn. 1; *Bülow*, Art. 54 WG Rn. 1; *Basler Komm OR II/Bauer*, Art. 1051 N. 2; *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht/Kuhn*, Art. 1051 N. 2; *Öztaş*, s. 739.

olarak kabul edilmeleri açısından yeterli değildir; *her somut olayda* mücbir sebebin koşullarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin ayrıca değerlendirilmesi gerekir.

Buna karşın, TTK m. 811, f. 5 düzenlemesinde de açıkça ifade edildiği gibi, kaza veya hastalık gibi, hamilin veya çeki ödenmek üzere ibraz etmekle ya da ödenmeme durumunu tespit ettirmekle görevlendirdiği kişinin, sadece kendileriyle ilgili olgular mücbir sebep olarak nitelendirilemez¹⁹.

b. Değerlendirme

Yukarıda yapılan açıklamalar ışığında, COVID-19 salgın hastalığı ile mücadele kapsamında alınan, özellikle belirli yaş grubundaki kişilerin sokağa çıkmasının yasaklanmasına yönelik idarî tedbirlerin, TTK m. 811 uyarınca mücbir sebep teşkil edip etmediğinin belirlenmesi gerekmektedir.

Daha önce de ifade edildiği üzere, bir olayın mücbir sebep olarak nitelendirilebilmesi için öncelikle, söz konusu olayın mücbir sebebe dayanan kişinin kontrol alanı dışındaki bir kaynaktan doğmuş olması gerekir. COVID-19 salgın hastalığı ile mücadele kapsamında alınan önlemler, çek hamilleri açısından bu koşulu gerçekleştirmektedir.

Mücbir sebebin bir diğer unsuru olan öngörülmezlik unsuru da, COVID-19 salgın hastalığı açısından gerçekleşmiştir. Çünkü, anılan hastalığın çok kısa bir süre içerisinde tüm dünyayı etkisi altına alacağı, sokağa çıkma yasaklarının ilân edilip, karantina uygulamalarının yapılacağı önceden öngörülmesi mümkün değildir.

Ancak, COVID-19 salgın hastalığının çek hamilleri açısından kategorik olarak bir mücbir sebep oluşturmadığını ifade etmek gerekir. Çünkü, bu hastalık nedeniyle uygulanan çok sayıda kısıtlamaya rağmen, mevcut durumda bankalar faaliyetlerini sürdürmekte, ticarî ilişkiler sınırlı da olsa devam etmektedir. Dolayısıyla, sokağa çıkma yasağı kapsamı dışında kalan çek hamillerinin çeklerini ödenmek üzere ibraz etmelerinin önünde genel olarak “*aşılması imkânsız bir engel*” bulunduğu bahsetmek mümkün değildir²⁰. Anılan sebeple bu konuda, somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yapılması yerinde olacaktır.

Buna karşılık, salgın hastalık nedeniyle sokağa çıkma yasağına tâbi olan çek hamilleri açısından mücbir sebebin gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Çek bedelinin bir temsilci aracılığıyla tahsil edilebilmesi olanağının bulunması, bu sonucu değiştirmeyecektir. Çünkü, salgın hastalık koşullarında risk altında bulunan bir

¹⁹ *Baumbach/Hefermehl/Casper*, Art. 54 WG Rn. 1; *Bülow*, Art. 54 WG Rn. 1; *Basler Komm OR II/Bauer*, Art. 1051 N. 2; *Handkommentar zum Schweizer Privatrecht/Kuhn*, Art. 1051 N. 2; *Öztañ*, s. 739.

²⁰ Aynı yönde bkz. *Aydın*, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

kişiden, kendisinin ve diğer bireylerin sağlığını tehlikeye atarak, dışarıdan bir kimse ile temas etmesi beklenemez²¹.

III.SONUÇ

7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesi ile COVID-19 salgın hastalığı sebebiyle yargı alanında hak kayıplarının yaşanmaması için bazı süreler durdurulmuştur. Kanun'un yürürlüğe girmesi ile birlikte, anılan hükmün çekin ibraz sürelerini durdurup durdurmadığı tartışması gündeme gelmiştir.

7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin ilk cümlesinde düzenlemenin, "*Covid-19 salgın hastalığının ülkemizde görülmüş olması sebebiyle yargı alanındaki hak kayıplarının önlenmesi amacıyla*" öngörüldüğü açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla, hükmün amacı, yargı organlarına başvuru yoğunluğunun azaltılması suretiyle salgın hastalığın yayılmasını engellemektir. Bu nedenle, 7226 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin belirtilen amaca uygun olarak, yalnızca yargılamaya ilişkin süreleri kapsayacak şekilde *dar yorumlanması* gerektiği ve çekin ibraz sürelerini durdurmadığı sonucuna varılmıştır.

Geçici 1. madde ile getirilen düzenlemenin çekte ibraz sürelerini durdurmadığı görüşü kabul edildiğinde, COVID-19 salgın hastalığı dolayısıyla alınan tedbirler sebebiyle çeklerini ödenmek üzere ibraz edemeyen hamiller açısından TTK'nun 811. maddesinin uygulanıp uygulanmayacağı sorusu gündeme gelmektedir.

Söz konusu hükmünün uygulanabilmesi için, çekin ödenmek için ibrazı ve ödenmeme durumunun tespiti, *mücbir sebep gibi aşılması imkânsız bir engel* nedeniyle kanunda belirlenen süreler içerisinde gerçekleştirilememiş olmalıdır. Salgın hastalık sebebiyle sokağa çıkma yasağına tâbi olan çek hamilleri açısından mücbir sebebin gerçekleştiğini kabul etmek gerekir. Sokağa çıkma yasağı kapsamı dışında kalan çek hamilleri açısından ise, COVID-19 salgın hastalığı kategorik olarak bir mücbir sebep oluşturmamaktadır. Anılan sebeple bu konuda, somut olayın özelliklerine göre değerlendirme yapılması uygun olacaktır.

²¹ Aynı doğrultuda bkz. *Sarıkaya*, S.: 7226 Sayılı Kanun'un Geçici 1. Maddesinin Çeklerin İbrazı ve Karşılıksız Çek Suçuna Etkisi, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020); *aksi görüşte* bkz. *Aydın*, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020). Yazar'a göre, salgın hastalıkla bağlantılı olarak, ancak bir genel sokağa çıkma yasağı veya belirli bir mahalle ya da bölgeye yönelik karantina uygulaması nedeniyle, temsilci tayini suretiyle de olsa çektin muhatap bankaya ibrazına olanak bulunmadığı durumlarda bir mücbir sebepten bahsedilebilir.

KAYNAKÇA

- Aydın, Alihan:** COVID-19 Salgını ve 7226 Sayılı Kanunun Geçici 1. Maddesi Çekten Kaynaklanan Hukuki Sorumluluğun Şartlarını Değiştirmiş midir?, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).
- Basler Kommentar Zum Schweizerischen Privatrecht:** Obligationenrecht II: Art. 530-1186 OR, Hrsg.: Heinrich Honsell/Nedim Peter Vogt/Rolf Watter, 4. Aufl., Basel 2012 (Anılış: Basler Komm OR II/*Yazar*).
- Baumbach, Adolf/Hefermehl, Wolfgang/Casper, Matthias:** Wechselgesetz, Scheckgesetz, Recht der kartengestützten Zahlungen mit Nebengesetzen und einer Einführung in das Wertpapierrecht, 23. Aufl., München 2008.
- Bozer, Ali/Göle, Celal:** Kıymetli Evrak Hukuku, 8. Bası, Ankara 2018.
- Bülow, Peter:** Heidelberger Kommentar zum Wechselgesetz/Scheckgesetz und zu den Allgemeinen Geschäftsbedingungen, 4. Aufl., Heidelberg 2004.
- Eren, Fikret:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, 23. Baskı, Ankara 2018.
- Filthaut, Werner/Piontek, Sascha/Kayser, Alke:** Kommentar zum Haftpflichtgesetz und zu den konkurrierenden Vorschriften anderer Haftungsgesetze, 10. Aufl., München 2019.
- Handkommentar zum Schweizer Privatrecht:** Herausgegeben von Vito Roberto/Hans Rudolf Trüb, 3. Aufl., Zürich 2016 (Anılış: Handkommentar zum Schweizer Privatrecht/*Yazar*).
- Kendigelen, Abuzer:** Çek Hukuku, 5. Bası, İstanbul 2019.
- Kendigelen, Abuzer/Kırca, İsmail:** Kıymetli Evrak Hukuku, 1. Basıdan 2. Tıpkı Bası, İstanbul 2020.
- Meier-Hayoz, Arthur/Von der Crone, Hans Caspar:** Wertpapierrecht, 2. Aufl., Bern 2000.
- Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch:** Band 1: Allgemeiner Teil §§ 1-240, AllgPersönlR, ProstG, AGG, herausgegeben von Franz Jürgen Sacker/Roland Rixecker/Hartmut Oetker/Bettina Limperg, 8. Aufl., München 2018 (Anılış: MünchKomm BGB/*Yazar*).
- Oğuzman, M. Kemal/Öz, M. Turgut:** Borçlar Hukuku, Genel Hükümler, C. 1, 17. Bası, İstanbul 2019.
- Öztañ, Fırat:** Kıymetli Evrak Hukuku, 2. Bası, Ankara 1997.

Pash, Ali: COVID-19 Salgınının Çek Hukukuna Etkisi: Güncel Koşullar Süreken Çek İbrazi Mümkün Müdür?, (www.ticaretkanunu.net) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

Poroy, Reha/Tekinalp, Ünal: Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, 23. Bası, İstanbul 2019.

Sarıkaya, Sinan: 7226 Sayılı Kanun'un Geçici 1. Maddesinin Çeklerin İbrazi ve Karşılıksız Çek Suçuna Etkisi, (lexpera.com.tr) (Erişim Tarihi: 05.06. 2020).

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün: Kıymetli Evrak Hukuku, 12. Bası, İstanbul 2019 (Anılış: *Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan*, Kıymetli Evrak Hukuku).

Ülgen, Hüseyin/Helvacı, Mehmet/Kaya, Arslan/Nomer Ertan, N. Füsün: Ticari İşletme Hukuku, 6. Bası, İstanbul 2019 (Anılış: *Ülgen/Helvacı/Kaya/Nomer Ertan*, Ticari İşletme Hukuku).